

ארבעה צריכים חיזוק (כרכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

להמשיך עוד, וזה מתוק יותר מדבש, שהדבש אי אפשר לאכול ממנו הרבה, ואם אוכלים הרבה זה נמאס, ואילו בתורה ככל שלומדים יותר הרי זו מתיקות יותר גדולה! ודברי תורה גם מאד מעניינים, 'כדיוטגמא חדשה' (רש"י דברים ו, ו), וכל זה סייעתא דשמיא מיוחדת שיש מתיקות והתעניינות בתורה, כדי שעסק התורה יימשך.

ויש הרבה טעמים בתורה, כמו שמצינו שהתורה נמשלה למים (ישעיה נה, א) הוי כל צמא לכו למים, ואין מים אלא תורה (ב"ק יז, א), וכן נמשלה ליין ולחלב, וכהמשך הפסוק שם ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב, ונמשלה גם לחם כמו שכתוב (משלי ט, ה) לכו לחמו בלחמי, והם הרבה משלים על תורה, כנגד כל מיני אופנים שבתורה, שיש שנקראים לחם ויש שנקראים יין, סתרי תורה הם היין, והנגלה זה הלחם, ומים היינו דברי התורה הפשוטים, ועל כל פנים יש הרבה טעמים בתורה, וכל זה בהשגחה מיוחדת כדי שהטבע ימשוך את האדם לתורה.

ועוד נאמר על תורה (עיין עירובין נד, ב) באהבתה תשגה תמיד, וידוע שיש כאלה שבשעה שהם עוסקים בתורה הם שוכחים את כל הדברים האחרים, מרוב אהבתם לתורה ודבקותם בה.

מצוה לעסוק בהוספת יראה

וכאמור יראת שמים גורמת להיזהר מביטול תורה, והיא אמצעי לקיום כל התרי"ג מצוות, אך לא די ביראה הקיימת כבר, ויש מצות עשה להוסיף ולהוסיף יראת שמים, כמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (ש"א יז, כ, וש"ג טו, יז) כי יש הרבה מדרגות ביראת שמים, והמצוה היא להוסיף כל הזמן יראת שמים, ויש אפשרויות לזה.

וכיצד מוסיפים יראת שמים? הדרך היא על ידי לימוד ספרי המוסר, מסילת ישרים, שערי תשובה, חובות הלבבות, וארחות צדיקים, וכל ספרי המוסר, יש עוד הרבה ספרי מוסר, שכתוב בהם דברים המוסיפים יראת שמים, וזוהי המצוה, לעסוק בהוספת יראה! עם העצות המועילות לזה, המבוארות בכל ספרי המוסר.

חינוך ממה שרואים יראת שמים

יראת שמים תלויה גם בחינוך, שאדם מקבל חינוך של יראת שמים, יש חינוך שהבית מחד, שבבית יש יראת שמים, וכן יש יראת שמים במוסדות החינוך, בבית הספר ובחידוד, בישיבה קטנה ובישיבה גדולה, והכל תלוי לפי מה שרואים שם, האם יש שם יראת שמים או שאין שם יראת שמים.

וגם יש שיחות מוסר בישיבות, וזה תלוי מה השיחה, האם השיחה מוסיפה יראת שמים, או שהיא סתם שיחת מוסר בדברים אחרים, פשוט בדברי אגדה, שאינו שייך ליראת שמים, והחיוב הוא להוסיף יראת שמים, שיהיו שיחות עם יראת שמים!

והיינו, שיש אנשים שתלוי בידם להשפיע יראת שמים, וגם כל אחד יכול להשפיע על עצמו, בכל מיני דרכים ששייך, להוסיף יראת שמים.

וכבר סיפרתי את המעשה שהיה באחד שלמד בישיבתנו, וכיום יש לו תפקיד עם ניסיונות וקשיים, שקשה לנהוג בישרות, והוא עומד בקשיים האלו ואינו נכשל, ואמר לי פעם כיצד ומכוח מה הוא עומד בזה? מפני שהוא למד בישיבה וראה את הרב מפוניבו, ואת המשגיח האור יחזקאל זכרונם לברכה, וראה אצלם יראת שמים, ומזה הוא קיבל יראת שמים, ואפילו מה שלא דיברו במפורש, אבל הוא ראה את הנהגתם וראה יראת שמים, וכשרואים יראת שמים זה משפיע!

וידוע שרבי אלחנן וסרמן בכל שנה בחודש אלול היה נוסע לחפץ חיים, למרות שהוא היה ראש ישיבה בברנובץ, באלול הוא היה דואג לעצמו, כי צריך להוסיף יראת שמים, והיה נוסע לחפץ חיים באלול לקבל השפעה ממנו, ולאחר שנפטר החפץ חיים הוא נסע לקלם, שגם שם הייתה השפעה מרובה של יראת שמים, וכך חיפש כל מיני דרכים לקבל השפעה, ולא סמך על עצמו אלא חיפש מקום שישפיע עליו.

אהבה ויראה משלימים זה את זה

ואמנם יראת שמים לבד אינה מספיקה, וצריכים גם אהבה עם היראה, כמו ששינו באבות (א, ג) "אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת

תפילה על יראת שמים

יש מצוה של יראת שמים, והיא מצות עשה, שנכתבה פעמים רבות בתורה (דברים ו, יג; י, כ) את השם אלוקיך תירא, וכן (שם י, יב) ועתה ישראל מה השם אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה, היינו שהקב"ה שואל ומבקש, כאילו שהוא צריך את זה, כביכול, שהאדם יהיה ירא שמים, ואמרו חז"ל (ברכות לג, ב) הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, שהיראה תלויה בנו ואינה בידי שמים, ולכן הקב"ה שואל ומבקש מאיתנו את זה.

אבל אף על פי כן יש הרבה תפילות שאנו מבקשים בהם על יראת שמים, כגון בברכת אהבה רבה ויחד לבנו לאהבה וליראה את שמך, וכן בקדושה דסדרא מבקשים וישם בלבנו אהבתו ויראתו, ובספר תהלים יש הרבה פרקים של תפילות על יראת שמים, ולכאורה מה שייך לבקש על זה, הרי היראה תלויה בידינו ולא בידי שמים.

והביאור בזה, כי מכל מקום ישנן סיבות המעוררות ליראת שמים, וגם יש דברים המפריעים ליראה, ועל זה אנו מתפללים ומבקשים, **לזכות לסייעתא דשמיא לסלק המפריעים - שלא יהיה לנו דבר המפריע ליראת שמים, וגם שיזדמנו לנו סיבות המעוררות ליראת שמים.**

וכגון מה ששמעתי ממו"ר הגה"צ ר"א דסלר זצ"ל כי שייך 'אתערותא דלעילא' - שמן השמים נותנים לאדם סייעתא דשמיא ליראת שמים, ואמר דוגמא לזה כגון מי שנמצא באיזה מקום ומחכה בחדר המתנה, ואין לו מה לעשות שם, ומונחים שם ספרים ובהם ספר מוסר, והוא פתח בינתיים את הספר, ונפתח לו בדיוק במאמר כזה שהשפיע עליו וקיבל מזה יראת שמים, הרי שאפילו שהיראה אינה בידי שמים, מכל מקום שייך שמן השמים יזדמן לאדם סיבה המעוררת ליראת שמים.

היראה מביאה לקיום כל המצוות

והיראה היא מצות עשה בפני עצמה, מצוה של יראת שמים, אבל היא גם אמצעי לכל התרי"ג מצוות, כי כשאדם ירא ומפחד וזהו, זה גם אמצעי הגורם שלא יעשה עבירות ושיקיים את כל המצוות, ויש תרי"ג מצוות עשה ולא תעשה, ומתוך יראת שמים הוא יקיים אותם. ולעומת זה חיסרון יראת שמים, אם חסר יראת שמים אזי מורים היתר.

וכגון מצות תלמוד תורה, שאמרו חז"ל (פאה א, א) שזה מהדברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא, אם כן הרי זה דבר כל כך טוב, שיש בו כזה רוח! פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא, עד כדי כך, ותלמוד תורה כנגד כולם, השכר כנגד כולם, ומאידיך גם העונש, כפי שהביא רבינו יונה בשערי תשובה (ג, יד) מכמה מאמרי חז"ל בחומר עוון ביטול תורה, עד כמה שהוא נורא ואיום, ואף על פי כן כיון שאדם עבר ושנה זה נעשה לו כהיתר (קידושין מ, א), ולכן צריכים יראת שמים, שהיראה מחייבת ונותנת חיזוק בזה.

והיראה היא כמו שאמרו חז"ל (אבות ב, א) הסתכל בשלושה דברים ואי אתה בא לידי עבירה דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבין, ונזכרו כאן שלושה עניינים: 'עין רואה' - היינו את המעשים, 'ואוזן שומעת' - את הדיבורים, 'וכל מעשיך בספר נכתבין' - היינו כלל כל המעשים, ונכלל בזה לא רק מעשים ודיבורים, אלא גם מחשבות, שהכל נכתב ונחתם בספר, והאדם בעצמו חתום על זה, כמו שכתוב (איוב לו, ז) ביד כל אדם יחתום, ואם אדם זוכר את זה אזי הוא מפחד ואינו בא לידי עבירה, בידועו שכל מעשיו בספר נכתבים.

וגם ענין שכר ועונש, לדעת שעל כל מצוה יש שכר ועל כל עבירה יש עונש, והצדיקים מקבלים את העונש בעולם הזה ואת השכר בעולם הבא, ואילו רשעים להפך, נותנים להם מן השמים את השכר בעולם הזה, ואת העונש הם יקבלו בביהינום שהוא קשה הרבה יותר מעונשי העולם הזה, וכשאדם זוכר את כל זה, ממילא הוא ירא וזהו מביטול תורה.

מתיקות התורה - סייעתא דשמיא

ובאמת הרי בתורה יש מתיקות, כמו שנאמר (תהלים יט, יא) ומתוקים מדבש ונופת צופים, והיינו מכיון שמצות תלמוד תורה היא מצוה גדולה מאד, לכן גם יש סייעתא דשמיא מיוחדת שיש בזה מתיקות ומתחשק לעסוק בתורה, ואם רק טועמים את טעמה הטוב של התורה רוצים

לקבל פרס, אלא הוּוּ כעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס", והיינו שצריכים לעבוד שלא בשביל שום פרס, ולא לשם טובת הנאה כלשהי, אלא מאהבת הרב, מאהבת השם. ויחד עם זה ממשך התנא "ויהי מורא שמים עליכם" – צריכים גם יראת שמים.

והביא בזה הברטנורא שם מדברי חז"ל (ירושלמי סוף ברכות) שאמרו "עבוד מאהבה עבוד מיראה. עבוד מאהבה – שאם באת לשנוא דע שאתה אוהב ואין אוהב שונא, עבוד מיראה – שאם באת לבעוט דע שאתה ירא ואין ירא בועט", ע"כ. והיינו שצריכים גם אהבה וגם יראה, כי אם אדם רק ירא ואינו אוהב, אזי הוא עושה רק בעל כורחו, מפני שהוא מוכרח ולא לשם שמים, וזה יכול לגרום שישנא את מה שהוא עושה, ולכן צריך אהבה, כי אז הוא אוהב, ואין אוהב שונא.

אבל אהבה לבד גם כן לא מספיקה, כי אם יעשה רק מאהבה, אזי בזמן שיהיה קשה לו הוא עלול לבעוט ולא לעשות, ולכן צריך גם יראה, כי אז הוא ירא ומפחד, והפחד מונע אותו שלא יבעט. לכן צריכים את שני הדברים, גם אהבה וגם יראה, ושניהם משלימים זה את זה.

הצורך בתפילה לסייעתא דשמיא

אולם אחרי הכל, אחרי שיש אהבה ויראה, שזה תלוי באדם עצמו וכמו שנתבאר, עדיין צריך סייעתא דשמיא על זה.

וכן אמרו (אבות א, יד) אם אין אני לי מי לי וכשאני לעצמי מה אני, ובא התנא לעומר בזה, ראשית, שהאדם צריך לעשות בעצמו, כי 'אם אין אני לי מי לי' – אם אינני עושה בעצמי מה ישפיע עלי? הרי אני לא עושה! ולכן צריך קודם שהוא יעשה וישתדל בעצמו, אך עדיין זה לא מספיק, משום ש'כשאני לעצמי מה אני' – שאני לבד זה לא בכוחי, אלא צריך גם סייעתא דשמיא, או שאחרים ישפיעו עליו, ועל זה צריך תפילה.

ולכן נוסף למה שצריך בעצמו להוסיף יראת שמים ואהבת המעשים הטובים, צריך גם תפילה לסייעתא דשמיא בזה, כי היצר הרע חזק מאד וצריכים להתגבר עליו נגד הטבע, ולכן צריכים תפילה לסייעתא דשמיא בזה, וכפי שהקדמנו בתחילת דברינו שמתפללים לסלק המפריעים לזה, וגם שיזדמנו לנו הדברים המעוררים לאהבה וליראה.

ועם תפילה אין גבול ואין סוף למדרגות שאדם יכול להתעלות ביראה ובאהבה, כמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (ג, יז) על המעלות העליונות "לכל אחת מהנה כמה מדרגות", והאדם יכול להתקדם ולהתעלות בזה על ידי פעולות המזוקקות את המעלה, וזה תלוי ביד האדם! ובכל המעלות יכולים ח"ו לרדת ויכולים להתעלות.

והפעולות המביאות להתעלות הם עסק בספרי המוסר, שלומדים מסילת ישירים, וכל ספרי המוסר, שהם ספרים המעוררים ומחזקים ונותנים הדרכה מה לעשות ומה לא לעשות. וזה גם מביא לחיים טובים ומאושרים, כפי שכבר דיברנו פעמים רבות שמי שיש לו קביעות לעסוק בספרי מוסר הוא חי חיים טובים ומאושרים, וגם הבית מלא שמחה וזה עושה אווירה נעימה בבית, אדם שחי עם חשבון על פי דרך התורה עם יראת שמים, כל החיים שלו הם אחרים לגמרי, ומצליח הצלחה מיוחדת.

להתפלל בכל הלב על החולים

והנה בימים אלו יש את מחלת הקורונה ל"ע, שהיא מחלה מדבקת ויש הרבה-הרבה חולים רחמנא ליצלן, הרבה חולים שסובלים, המשפחה סובלת והחולה סובל, והרי הכל מן השמים, וצריכים סייעתא דשמיא, ומה בידינו לעשות! – להוסיף מעשים טובים, וגם להתפלל!

וידוע שרבי ישראל סלנטר אמר כי בדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות עוזרת, אבל תפילה על גשמיות, שאדם רוצה גשמיות בשבילו, הרי הכל קצוב, ולא תמיד התפילה עוזרת בזה. אמנם בתפילה על גשמיות של חברו, שאין זה נוגע לו בעצמו, אלא הוא מבקש עבור חברו, שיהיה בריא ולא יחלה, הרי זה כמו תפילה על רוחניות, כי זה ממש לשם שמים, שאין לו בזה נגיעות, ותפילה כזו מתקבלת ומשפיעה.

ואם כן **אם אנחנו היינו מתפללים בכל הלב ובכל הכוונות, מתוך רחמנות ומתוך צער על אלו שמצטערים מהמחלה, התפילה הייתה מתקבלת!** ורק צריכים שתהיה תפילה בכל הלב, שבאמת יהיה אכפת מזה.

וגם צריכה להיות תפילה מתוך אמונה, וכמו שביאר המסילת ישירים בפרק י"ט מה היא תפילה "שהוא בא ונושא ונותן ממש עמו יתברך ולפניו הוא מתחנן ומאתו הוא מבקש והוא יתברך שמו מאזין לו מקשיב לדבריו כאשר ידבר איש אל רעהו ורעהו מקשיב שומע אליו", וכשהתפילה היא אמיתית באופן כזה אזי התפילה עוזרת.

וחייבים בזה מצד ואהבת לרעך כמוך, להשתתף בצער אחינו בני ישראל, ולהצטער ולבקש רחמים בתפילה שמן השמים ירחמו עליהם, זהו חיוב גדול וחזק מאד על כל אחד מאיתנו!

ואמנם כן **אומרים תהלים אחרי התפילה, פרק אחד לאחר כל תפילה, אבל תלוי איך אומרים את זה ובאיזו כוונה אומרים את זה, וצריכים חיזוק בזה**, ואם היינו מתחזקים כולנו כמו שצריך בתפילה על החולים, אזי זה כמו תפילה על רוחניות, שמתפלל על אחרים ולא על עצמו, ועל כגון זה אמר רבי ישראל סלנטר שבדוק ומנוסה שהתפילה מתקבלת.

החזון איש הרגיש שתפילתו מתקבלת

ומעשה שהיה עם מרן החזון איש זצ"ל שבא אליו אדם ואמר כי הוא חולה והרופאים אומרים שצריך ניתוח, וברכו החזון איש שהניתוח יצלח, וזה היה לפני תפילת מנחה, ואחר כך נשאר אותו אדם להתפלל מנחה בביתו של החזון איש, ואחרי התפילה קרא לו החזון איש ואמר לו שכבר אין צורך בניתוח, מפני שהתפללו עכשיו מנחה. והיינו מפני שהחזון איש התפלל עליו, והרגיש שתפילתו מתקבלת!

כמו שמצינו בגמרא (ברכות לד, ב) דבר כזה על רבי חנינא בן דוסא, שהיה מתפלל על החולה והיה אומר אם יחיה או ימות, כי הוא היה מרגיש בתפילתו אם היא נתקבלה או לא נתקבלה, וכך גם החזון איש הרגיש בתפילתו שהתפילה נתקבלה, עד כדי כך שהיה בטוח שאין צורך בניתוח! וכמו תפילתו של התנא רבי חנינא בן דוסא. זוהי מדרגתו של החזון איש שהייתה מדרגה שאין לשער.

ועוד מסופר כעין זה על רבי עקיבא איגר (אגרות סופרים נ"ו) שביקשו ממנו להתפלל עבור חולה, והוא התפלל ואמר 'התפללתי ולא עניתי, ואולי יש טעות בשמותי', והיינו שהרגיש בתפילתו שהתפילה לא נתקבלה, והבין מזה שכנראה יש טעות בשם החולה, כי התפילה עצמה לא היה בה חיסרון, ולפי הטבע היה צריך להיות שירגיש שהתפילה נתקבלה, ואם התפילה לא נתקבלה – זהו מחמת סיבה אחרת שאינה תלויה בו, שיש טעות בשמות. זו הייתה מדרגתם של החזון איש ורבי עקיבא איגר, מדרגות של אנשים גדולים שהיו למעלה מן הטבע.

ועל כל פנים תפילה על רוחניות אמר רבי ישראל סלנטר שבדוק ומנוסה שזה עוזר, ותפילה על אחרים גם כן יכול להיות שזה כמו על רוחניות, שהתפילה מתקבלת ואין זה מעשה ניסים. ובאמת גם כל תפילה כתוב במהרש"א (בקידושין דף כ"ט) שאין זה נס, אלא כך דרך הטבע שתפילה מתקבלת, מפני שתפילה היא למעלה מן הטבע!

ולכן במצבנו כעת, חשוב מאד להתפלל, תפילה אמיתית, בכוונה מעומק הלב, מתוך השתתפות בצער החולים, ואזי בודאי שהתפילה תתקבל ויהיו בריאים בעזרת השם. זהו החיוב של תפילה.

תיקון המידות על ידי אמונה

ויה גם חיוב להוסיף יראת שמים כמו שדיברנו, וגם מידות טובות זה דבר חשוב מאד, והוא מהדברים הצריכים חיזוק, מפני שחטא החורבן היה חיסרון במידות (יומא ט, ב) ועדיין זה צריך תיקון.

ומידות טובות תלויות גם באמונה, ואם האמונה היא בשלמות, שהכל בידי שמים, לא שייך שיהיו מידות רעות! ואפילו אם אדם אחר גורם צער וקשיים, לא כועסים ולא מקפידים עליו, כיון שזה מן השמים, וגם בלעדיו היו הצער והקשיים, כי זה מגיע מן השמים.

וצריך רק לחשוב למה מגיע לי צער מן השמים, כמו שאמרו חז"ל (ברכות ה, א) אם רואה אדם שייסורין באין עליו יפפש במעשיו, וימשמש במעשיו (עירובין יג, ב), וצריך לפשפש ולמשמש – כפי שביאר המסילת ישירים בפרק ג' מה הם שני עניינים אלו, למצוא מה הם המעשים הצריכים תיקון ולתקנם, ואמנם האדם המצער הוא מסכן ויש לו חטא במה שהוא גורם קשיים, אבל אין להאשימו ואין לכעוס עליו, כי זה לא תלוי בו, אלא זה מן השמים, ואני אשם בזה! כך צריך כל אחד להבין ולחשוב.

ולכן אם אדם חי עם אמונה יש גם מידות טובות ואין סיבה להקפיד על שום אדם, ובלי קפידות יש הרבה זכויות. אדם שלא מקפיד על אחרים זה זכויות עצומות, ומצד אהבת הבריות הוא גם אוהב ורוח הבריות נוחה הימנו. וצריכים סייעתא דשמיא לזכות לכל הדברים הטובים ולכל המעלות הטובות הללו, בעזרת השם נזכה כולנו בסייעתא דשמיא!

לעילוי נשמת
מרת **חיה אלקה** ע"ה
בת ה"ר **חיים** ז"ל
נלב"ע ה' שבט - תנצב"ה

לעילוי נשמת
הבחור **ציון אלבז** ז"ל
בן הרב **דוד** ז"ל
נלב"ע ז' שבט תשע"א - תנצב"ה

לעילוי נשמת
הבחור **חיים בן ציון טובי** ז"ל
בן יב"א רבי **אברהם צבי** שליט"א
נלב"ע ב' שבט תשע"א - תנצב"ה

לעילוי נשמת
הרב ר' **יוסף יהודה לוי** ז"ל
נלב"ע ה' שבט תשע"ג
תנצב"ה

לעילוי נשמת הגאון רבי **יוסף** בן הגאון רבי **יהושע זליג דיסקין** זצ"ל
מראשי ישיבת 'תפארת ציון' וגיס מרן רבינו שיבלחט"א נלב"ע ו' שבט תשע"ו - תנצב"ה